

A'
TSÁSZÁRI és KIRÁLYI FELSÉG'
ENGEDELMÉVEL.

Költ. Bécsben, Böjt-más Havának
 (Mártziusnak) 29 dik napján, 1793 dik
 Észkendőben.

Hadi Könyülállások.

A' mit *Dumourier*' Seregének Szélllyel-
 verettetéséről irtunk vala közelébbil Leve-
 lünknek 393 dik lapján, az pontról pontra
 igaz vólt, hanem azon Elő-adás helyett,
 melly a' 403 dik oldal végire iktattatott kö-
 vetkezendőt közlünk mint egéiz bizonyossá-
 gút: Márt. 15-dikén hirül viték H. *Köburg-*
nak, hogy az ellenségnek azon része, melly
 a' *Roer* vize' mellől el-kergettetett, 's túl
 hajtattott a' *Mósa* vizén: *Brüffel*, és *Löven*
 között kezdett öszve csoportozni, 's nem
 D. d tsak

csak Belgiomból takarodott hozzája több Frantziásag; hanem *Dümourier* Népének némelly része is visza fordúlt Hollandiából *Antverpia*, és *Mechlinia* (*Mecheln*) felé. Ezen híradásra el végezte magában *H. Koburg*, hogy az öfve sereglő Ellenséget felkeresse, 's meg-támadja.

Más nap, úgymint Mártz. 16-dikán, az az igen igen ritka dolog történt, hogy a' miut masirozott volna a' két Sereg: nagy véletlen szembe találkoztak egymással. A' miéink t. i. *Geete* nevezetű nagy patak megé szándékoztak, hogy ott táborba szállhassanak; az Ellenség pedig olly tzéllal kerekedett-fel *Löwentöl*, hogy Népünket táborozása közben meg-lephesse. — Minthogy az Ellenség, *Tirlemont* Városát — melyet oda hagytak a' miéink — újra el-foglalta, úgy nem különben az ott lévő sántzokat is: ehez képest kemény ágyúzás kezdődött a' két Fél között, melly egész setét estig tartott ugyan; de még is nagy kárt egyik részben sem okozott. — Ejjekre kelve villza szállíttatta *Hg Koburg*, *Orsmael* nevű helységen által, keskeny rendekben a' Sereget, hogy ennek, maga szándékához képest erányos helyet válasszthasson. A' *Geete*-patakja, előtte vólt Népünknek; a' Forposztok, vagy elől-vigyázók a' patak' partján állottak; az Avantgardának, vagy Elő-Seregnek jobb szárnya egy töltésig terjedt-ki, melly töltés *S. Trou* Városa felől szolgált. Mind az Avantgarda, mellyet *Károly* Fő Herizeg kormányozott; mind az ezzel egyesülésben (kommunikátzióban) lévő két

két tsata-rendjei a' Seregnek, *Orsmael*, *Gutsenhoven*, és *Neerwinden* helységek megett lévő geréndeken (hátas földeken) állottak; valamivel hátrább állott Gr. *Clerfait*, *Racour* és *Landen* között, a' Reserva-Korpussal, vagy Tartalék - Sereggel.

Tizennyóltzadikon reggel, több tsapatokban indúlt ellenünk az Ellenség, mellynek jobb szárnya *Vilmarsomig*, bal szárnya pedig *Gordsenhovenig* terjedt - ki. Nyóltz óra tájban *Orsmael* felé nyomúlt egy tsapat a' *Tirlemonti* töltés mellett sok nagy ágyúkkal, el - verte a' mi szabad Seregünket *Orsmaelből*, és derék batteriákat hányt a' faluban, mellyekből lövöldözhesse a' mi jobb szárnyunkat. *Károly Fő Hertzeg* is ki - szegeztette haladék nélkül az Avantgárda' tartalék - ágyúit, és ki is vettette fekvő helyeikből az ellenségnek sok ágyúit; de a' mellyeket ez újra más ágyúkkal váltott fel, 's nem engedte a' miéinket előbb menni — egyszersmind jobbra is, balra is eggy egy tsapat seregét indította Népünk ellen, hogy ezt bé - kerithesse. El - küldött két tsapatjainak segedelmére pedig elegendő népet hagyott vólt még nyugodni középtben.

Midőn ezt látná Hg *Koburg*, különb - különb tsapatokra osztotta - fel ő Hertzegsége is a' maga Seregét. Egy tsapattal küldötte F. M. Lieu. Hg *Wurtemberget*, *Leau* felé; F. M. L. *Benyovszkyt* egy töltés felé, melly vagyon *Orsmael*, és *Dormael* között; *Károly Fő Hertzeg*et *Orsmael* felé; és *Clerfait* Grófot az Ellenségnek jobb szárnya ellen.

Kollarédó Hadi Tarmester tsendessen maradt

dott középben, a' Seregnek első tsatarendjével.

A' meg nevezett mind 4 Vezérjeink, olly böltsességgel 's magok el szánásával vittek végbe a' reájok bizott dolgot, hogy az Ellenség mindenütt diadalmassan vissza veretett. — Igen tüzessen forgatta magát, 's több rendben próbált szerentsét maga *Dumourier* Gr. *Clerfait* ellen: de ez ámbár sokkal kevesebb számú néppel vólt, még is a' maga személlyes rendkívül való bátorsága, 's okofsága által meg haszontalanította a' Frantziák Bálványá' szándékát.

Gr. *Collaredoval* is szembe szállott egy tsapat Frantziáság; de nem bóldogúlhatott. — Tizennégy egész órákig tartott ezen hartz, mellynek az éjj vetett véget. — Más nap reggel utánna küldetett az ellenségnek 6 gyalog Bat. és 8 lovas svadronokkal F. M. L. *Benyovszki*, ki is a' Frantzia seregnek előre nyomúltt farkát vissza nyomta.

Az ellenség 30 's egynehány ágyúkat vesztett. Hólttjainak száma 4 és 5 ezer között vagyon. A' mi el esteinkké és lebesseinkké pedig 12 és 15 száz között. A' sebeseknek száma közül való Gen *Rebach*; *Nassau* Reg. Oberster *Riesch*. El esett pedig Major O'Donnell, az ezen nevet viselő szabad seregtől, több Tisztekkel együtt.

20-dikon, a' midön el indította a' Kurirt H. *Coburg* még kergette az ellenséget, F. M. L. *Benyovszky*, — A' győzedelmi hirrel ér.

érkezett Kurir' neve *Meerfeldt*. Ez előtt a' *Vurmser* Reg. jében vólt, most pedig Major a' Generálstabsnál. Be érkezvén *Mártz. 27-* dikén dél utánni négy óra tájban Béts Városába, el-hordoztatott ennek nevezetes útzá- in néhány Posta Tisztek, és 24 sipoló's durrogató Posta legények által.

*
**

**

**

Itt maga valóságában a' *S. Troui* Levél, mellynek *Mártzius'* 9-dikén lett hozzánk útasíttatásáról emlékezünk a' múltt postán, „A' nevezetes Hadi Történeteknek hiteles közléséről tett ígéretemet azon okból halasztottam, mivel utólsó tudósításomtól fogva, a' mindennapi puskázásokon kívül, semmi különös jelességű történet nem adta-elöl magát a' *Roër*-vize mellett *Mártzius*nak első napjáig, melly nap ofztán kezdője vala a' győzedelmi napoknak. — Minekutánna *Hg Koburg* Fő Vezérünk, személlyes kormányozása alatt lévő Seregét, Oberster *Mak* Úrnak különös eszközlése által fel-ofztatta volna *Febr. 3* utólsó napjain, öt részekre, vagy tsapatokra: által-szállott a' *Roër*-vizén. — Egy tsapat, *Württemberg* Hertzeg' kormányozása alatt, *Aquisgránum* felé vette útját, *Düren* Városán által; más tsapat ismét *Dürentől* jobbra tsapván, *Altenhofen* felé indúlt. Ezen tsapatot, maga vette vezérlése alá *Károly* Fő Hertzeg, kiváltképpenvaló öröme a' Népnek, melly állott: nyóltz *Eszterházy* Huszár Svadronokból, négy *Latour* Dragonyos Svadronokból, *Mihálovits'* szabad Seregebéli négy, *Sztáray*² Reg.

Reg. béli két, 's hat Vadász Kompániákból; végre *Bartodetzky*, és *Pükler* nevet viselő két Granatéros Batalionokból. — *Dürentól* fogva, szüntelen tsatáztatott *Károly* Fő Hg, még pedig olly diadalmassan, hogy három gyalog Batalion, és 1600-ig való lovas Frantziákat, az *Altenhofeni* partokon lévő négy batteriáik megé szorított. — Eleikbe érvén ezen batteriáknak a' Fő Hertzeg, szállott Hg *Koburgal*, és *Mak* Obersterrel. Őszve hivattak az Al Vezérek is, és minden módon meg-tétettek a' rendelések, az Ellenségnek meg-támadása eránt. E' meg-lévén, azonnal jelt adatott dob 's trombita szóval a' viadalra Fő Hertzegünk, és saját kegyes személyében a' Lovasság előtt választott helyet magának. — Fülökbe hatván a' Frantzia Lovasoknak trombitáink' harsogása, el-hagyták leg-ottan Gyalogjaikat, 's vissza kezdtek húzni magokat; melyet midőn látott volna a' gyalogságjok, ő sem késett, hanem kézzel lábbal a' háta megett lévő ritkás erdőskébe iparkodott. Még pattantyúsaik is úgy annyira meg-rémültek, hogy az ágyúkkal együtt szaladásra vették a' dolgot. Haszon-talan volt azonban minden igyekezetjek, mert egyik szárnyok, az *Eszterházy* Huszárok; másik pedig a' *Latour* Dragonyosok által olly hirtelenséggel el-borítottatott, hogy fegyvereiket egyszerre ki-tüzelvén, többet nem tölhettek; hanem tizenegy és tizenkét fontos ágyúikat kénytelenítették el-hagyni, 's úgy futni a' halál előtt, melytől tsak ugyan meg nem menekedhettek. — *Dévay* Oberster Úr úgy szándékozott, hogy az

er.

erdőske' háta megett vólt 600 Fr. Drago-
 nyesokat is meg-lephesse; de ezek bé nem
 várták Hufzárjainkat, hanem meg-futamod-
 tak, 's magára hagyták az erdőbe szorútt
 gyalogságjokat. — Részünkről, ama' hires,
 és nagy Katona, *Latour Dragon*. Oberst. B.
Pfortzheim, *Meszmaker* Kapitányával egy-
 gyütt; az *Eszterházy* nevet viselő Hufzárók
 között pedig *Gyöngyösi Fi Nagy Gábor*
 Hadnagy agyon lövettettek; mind öszve 30-
 ra ment hólttjainknak számok. Sebesseink
 között valók: Gróf *Koháry* Kapitány, és
Otlík Fő Hadnagy Urak — mind ketten az
Eszterházy Hufzár Regimentjéből valók —
 kik között az első (mint már a' múltt
 postán említődött) a' bal lábát tsuklón alól
 részt mintegy félig el-vezette; a' másik
 pedig bajonét-szúrást kapott a' bal kezén. —
 Franziaság, 3700 ig való vezett-el, nagyobb
 részént Hufzárjaink', és Dragonyossaink'
 kardjaik által. — Hetvennél több Frantzia
 Lovasokát el nem érhattünk fáradtt lovain-
 kon. — Ez vala, úgy szóllván, első próbája
Károly Fő Hertzegnek a' Lovassággal, melly-
 nek illy szerentsés ki-menetelét látván, ki-
 mondhatatlan örömét bizonyította. Annyi-
 val hasznosabb győzedelem is vólt ez, mi-
 vel *Altenhofen*hez válogatott Népét, 's Artil-
 leriáját helyhezette az Ellenség, mellynek
 el-vezte, minden-felé rémülésbe hozta
 őtet. “

Al-Torjáról, Mártz. 12-dikén.

„Mint egész bizonyosságú dolgot, úgy
 írhatom, hogy két gyalog Batalion, és 3
 lovas Osztály *Székelyek*, ma, hólnap, és
 hólnap.

hónap után — már a' kiknek mint vagy on lakások — indulnak a' Frantziára. A' Gyalogok, második gyalog Székely Regiment-béli Oberster *Martini*"; a' Lovasok pedig Gen. *Schultz*' vezérlése alatt.

A' *Spanyol* Kereskedőknek tudtokra adatott előre, hogy mind szárazon, mind vizen el fognak kezdődni Febr. végével a' *Spanyol*, és *Frantzia Országok* között való ellenségeskedések.

A' *Frantzia Országok*, valamint szinte az *Anglusokkal* bántak vólt: úgy a' *Spanyolokkal* is előbb el-kezdtek az ellenségeskedést, mint sem hadat végzett vólna *Spanyol Ország* ellen az úgy nevezett Nmti Gyűlés. A' *Bartzellónai* ki-kötő helybe t. i. egy nagy bárka érkezett Febr. 20-dikán, a' mellyen lévő *Spanyolok* azt panaszolták, hogy a' melly hajón bőröket, 's 80 ezer *Spanyol* tallérokat hoztak *Buenos Ayresből* (Déli Amerikának igen egészséges levegő-egű, és bőrökkel bővölködő Tartományából), el-vette azt tőlök az előtt való éjtszaka egy fegyveres *Frantzia* hajó, 's ök magok szaladásra vették a' dolgot. A' *Fr.* hajó után nyomban egy *Spanyol* hadi fregát küldetett *Bartzellónából*.

A' *Spanyol Király*, különbkülönbféle parantsolatokat adott-ki a' múltt hónapban, mellyek rész szerént a' tengeri, és szárazon lévő hadi erőnek nagyobbítását, rész szerént a' hadi fenytéknek fenn-tartását tárgyazzák. Az elsőbb rendbéliek közzül egy parantsolatjában azt mondja a' Király, hogy kívánna ugyan terhekre nem lenni a' maga hív Alatt-

va-

valóinak, és sem a' mezei gazdaskodástól, sem a' kézi mesterségeknek üzésétől el nem fogni a' meg-kivántató munkásokat; mindazáltal mivel igaz, és szükséges okokra nézve köteles ő Felsőge nevelni a' maga Seregeinek számát: tehát a' mászszor szokásban volt Katona szedés helyett, a' Világi, és Egyházi Előjáróknak köti szivekre, hogy a' hadi szolgálatnak önként való fel-vételére serkentsék az Ifjúkat mind addig, valameddig úgy fogják ezt kívánni a' Státus' környülállásai. — Foganatos volt ezen hagyomása a' Királynak, mert azolta mindenfelé számos Ifjútság jelentette magát, hogy kész Királyáért, 's Hazájáért fegyvert fogni.

Különös buzgóságokat mutatják minden Rendjei *Spanyol Ország*nak, a' *Franziákkal* folytatandó hadnak elő segítségére. Mind papi, mind világi renden lévő jóízű Urak állítanak magok jó szánttokból különösen rekrutákat, 's pénzbéli hadi segítséget is ajánlanak nagy készséggel; mint p. o. a' *Toleái* Érsek, a' *Megyebéli Papsággal* együtt, egy milliót; a' *Segovini* Érsek, és *Ekklesia*, hasonlóképpen egy milliót; a' *Cádixi* Kereskedők is ugyan annyit. A' *Madridi* Kereskedők pedig arra kötelezték magokat, hogy a' míg foly a' hadakozás: magok költségén fogják tartani a' Királyi Testőrző Sereget.

Mártzius' 4-dikén költt *Turini* Levelek bizonyosnak írják, hogy a' Király maga személlyében is meg fog jelenni, az új *Franziákkal* hadakozó Tsász. Királyi, és *Pedemantziumi* egyesült Seregeknél; mert tudja,
 hogy

hogy felséges jelenléte hathatós eszköz lesz a' Frantzia Országiaknak megzabolázására, kik most közelébb a' *Nizzai Grófság*' szélén nagy számmal foglalták el *Belvedere*, *Landusca*, és *Saorgio* nevezetű helyeket.

Eddig így volt a' Magyar példa-beszéd: *Törököt fogtam, de vísz.* — Már most így lehet változtatni: *Hollandust fogtam, de vísz.* — Valamelly *Hollandus Feluket* (így nevezetik az olyan fedél nélkül való tengeri kis hajó, mellyen hat evedzők vagynak, 's a' kormány elől is, hátúl is lehet, a' mint a' körülállások kívánnyák) el-fog egy *Algiri* tolvaj-hajó; és hogy annál bátorságosabban megtarthassa birtokában a' prédát, által szállított a' *Holland.* hajóra néhányat a' maga emberei közzül. A' *Hollandusok* csak hamar sajdították, hogy könnyen segíhetnének ők magokon, ha akarnák. Fogták tehát magokat, 's hirtelenséggel az *Algiri* *Törökökre* rohantak, meg-kötözték őket, és az *Algiri* hajót oda hagyván, szerentsésen a' *Génuai* ki-kötő helybe érkeztek; hanem itt ismét más szerentsétlenség érte őket. — Némelly *Fr.* rabló hajók leskődtek t. i. ezen ki-kötő helynél, 's tanátsot tartottak magok között, hogy ámbár a' ki-kötő hely *neutrális* is (az az, olly *Hatalmassághoz* tartozik, melly a' hadakozó *Felek* közzül egyikhez sem hajlott; mellyben annakokáért, a' *Nemzetek*' *Törvényre* szerént, nem is lehet egyik hadakozó *Félnek* is bántani a' másikat) mindazáltal csak el-tsipjék ők magoknak a' *Hollandus* hajót; a' minthogy következő

éj-

éjjel egyszerre el-vagdalták a' vas-matskák' köteleit, 's el-illantottak a' hajóval.

Frantzia Ország.

Páris Városa' 48 Szakasszaiban ismét egy Proklamátzió (Hírdetvény) tétetett közönségessé Mártziusnak 9-dikén, mellynek következendő értelmű kezdete vólt: „Polgárok! nyissátok-fel szemeiteket. Nagy veszedelmek környékeznek titeket; az el-sábított Polgárok azt kívánnyák, hogy a' külső Városok' kapui bé-zárattassanak, és a' harangok félre veretessenek; olly szándékkal vagynak ők, hogy új pártütést indítsanak. Hasonlítsatok - öizve egymással némelly történeteket, 's leg-ottan könnyű leszi meg-itélnetek azon gonosz Embereket, a' kik el-szédítik a' Polgárokat, 's zenebonáskodásokra készítetik őket. Jusson eszetekbe, hogy ugyan azon időben lettek *Párisban* azok a' rendeletlenségek (a' nádmézes, szappanos 's a' t. bóltoknak fel-dúlásaik), midőn az Ellenség' tsapatjai meg-támadták a' mi Sereg-oltszályainknak tanyáikat. — Gondollyátok-meg, hogy a' midőn *Givetet* (*Hannau* Tartományának Fran. Országhoz tartozó részében fekvő Erősség) tzelba vették, 's még egyszer el-akarják borítani Frantzia Országot: ugyan akkor hallatik a' hire, hogy pártütés fog támadni, melly egyszerre meg-gátolná a' rekrutázást, 's el-kerülhetetlen vég-veszedelembe ejtené a' közönséges hatalomnak egyetlen egy közép pontját (a' N. Gyűlést), melly segíthet a' Közönséges Társaság' állapotján. Polgárok!
 hogy

hogy kívül győzedelmeskedhessünk : belől tsendességnek kell uralkodni. A' Közönséges Tanáts elvégezte magában, hogy félbe nem szakasztja a' maga Gyülését; marad- játok ti is együtt fegyverben; értsetek egyet a' Tanáttsal, hogy a' közöttetek lévő ellenségek meg gátoltassanak szándék- jokban a' nagy vigyázás által. "

Stengel, és *Lanoue* Generálisokról, a' kik a' *Roër* vize mellyékén kommandiroztak azt végezte a' N. Gy. Mártz. 9-dikén hogy minden Irásaik el petsételtessenek, magok pedig a' Had-Minister által a' Gyülés elei- be állíttassanak. és a' mellettek vólt Nem- zet Gyülési Kommisszáriusok mind kettőről tegyenek relátziót (jelentést). — Ugyan ez nap, azt is meg határozta a' Gyülés, hogy egy ollyatén Revolutzionális Törvényszik állíttasson fel, mellyről ne lehessen más fel- söbb Törvényszikre apellálni.

Dumourier ellen is azt végezte a' *Pois- sonnerie* (*Halász*) nevü Szakassza *Páris* Vá- rosának, hogy Törvénybe kell azt idéztetni a' Nemzet Gyülése által: a' minthoy ezen kívánságot elibe is terjesztette a' N. Gy. nek Mártz. 12-dikén a' meg - nevezett Város- Szakasz' Prézese. De a' Gyülés igen meg- boldzankodott ezen kérésért, és által- adta annak meg- vizsgálását a' Bátorságra ügyelő Deputátzionak; egyszersmind azt is végezte, hogy az említett napi Ülés' protokollumát el kell küldeni *Dumourier*nek, hadd lássa ebből is: mennyire bizik ő hozzá, 's betsüli őtet a' Gyülés.

Hogy

Hogy a' tehetösebb polgárokat annál inkább koppaltzhatta a' Nemz. Gyűlés; a' *Wagyontalanokat* pedig pénz ki olztatás nélkül is meg nyerhesse magának, 's el tukmálhatta őket a' Sereghez: ezen tekintetekből, mind szabadon botsáttatta az ollyatén foglyokat, a' kik adósságokért vettek áres. tomba. 'S egyizersmind olly végzést hozott hogy ezentúl senkit se lehessen adósságért meg-árestáltatni. Hogy pedig tsak ugyan szép szíjat adhasson ebbéli rendelésének: azt dekretálta a' felől (mivel a' dekretálás igen könnyan áll nálla) hogy az, a' józan erköltsi tudományon, emberi jussokon; és a' Szabadság' principiumain fundáltaik.

Bournonville, a' ki tsak mostanság leve Had-Ministerré, már is reá únt hivatalára, 's azt kérte a' N. Gy. től: hadd mehessen ő ismét viliza a' Sereghez.

Elegyes Tudósítások.

Úgy irták *Romából* Mártzius' 12 dikén, hogy már akkor jobban érzette magát P a p a ő Szentsége; de tsak ugyan benn tartózkodott még a' házban.

Prusszus Gen. *Raumer* fel-kivánta *Dántzig* Városát Martz. 8-dikán a' Prussziai Király' nevében, olly maga' ki nyilatkoztatása mellett, hogy ha 24 óra múlva kivántt kerek feleletet nem fog kapni: ostrommal lát a' dologhoz.

Mártz. 7 dikén úgy irták *Varsóból*, hogy az *Orosz* Tsálszárné' kivánságára, *Grodnába* fog menni a' Király, az Ország-Gyűléshez.

A'

A' Gyűlés' Marsállja pedig, Gróf *Pototzky*, Pétersburgba parantsoltatott.

A' *Stokholmi* Kereskedőket azzal bízattam meg *Engeström* Kantzellárius; hogy a' külső Udvarok' Követeikhez tett Jelentése szerént az Igazgató - Hertzegnek, tellyességgel nem fogja magát belé elegyíteni *Svéd Ország* az új *Frantziákkal* való hadba.

A' *Dániai* Udvarnál volt *Frantzia* Követ, Márt. 12-dikén hagyta oda végképpen *Kopenhága* Városát.

A' *Svéd* Igazgató-Hertzeg egy rendelést adott ki, mellyben a' közönséges Istentiszteleteknek immel ámmal való gyakorlása fő okául hozatik fel az el-hatalmazott erköltsbéli feslettségnek; minekokáért, a' Vasárnapoknak, és Innepnapoknak szorgalmatos keresztyéni megtartása parantsoltatik: ellenben az ilyen szent napokon a' vendégfogadóknak, vagy más közönséges helyeken való dözsölés meg-tiltatik.

A' *Gallitziai* Kormányzék, szoros esméretére kíván jutni a' Kommisszariátusok által, az el-pusztultt *Zsidó* Familiáknak.

A' *Belgrádi* Basát kéztől fizeti már most a' *Török* Tsászár, még pedig elég tiszteséggessen: mert hónaponként hat úgy nevezett erlzenyt ad néki. — Egy erlzenyben van 500 piaster, vagy oroszlán-tallér (*Löwenthaler*). — Egy piaster, vagy oroszlán-tallér, kevesebb valamivel két német forintnál.

Zimonnál tizenegy mázsás, és 95 fontos vizát fogtak mostanság a' *Dunában*.

Béts.

B é t s.

Virág-Vasárnapján, dellyesti 12 órakor egész pompájokban jelentek-meg a' Fels. Udvarnál, bútsú-vétel végett, a' *Lukkaiz* Közönséges-Társaságnak rend-kivül-való Követei.

Ugyan az nap ajánlottak-bé az *Alsó-Ausztriai* Rendek, negyvenöt ezer hat száz aranyokból állott hadi segítséget ö Felségének, egy, *mahoni* fából készült ezüstös ládátskában, mellynek fedele' közepére, hosszas kerekded formájú ezüst pléh vóit alkalmaztatva, következő értelmű német fel-irással: „Ezen kevés, egészen önkéntvaló ajándékkal nevezetesítik hív engedelmes-ségü *Alsó-Ausztriai Rendjei II. Ferentznek* a' maga Népéhez olly időben mutatott *Atyai* kíméllését, a' midőn el múlhatatlanok vóltak a' hadi költségek.“ — Földes Uraságok' Titztjei, 's Alattvalói, Tzéhek, és némelly nemtelen magános személlyek is adtak az említett summába 14670 forintot, 's 7 1/4 krajtzárt.

Erdély Országi Kommandáns Gróf *Mitrovsky*, Tsász. Kir. Belső Tanácsossá lett, 's ennél fogva excelentziás titlust nyeri. *Puszta-Födémessről*, Koshavának (Mártziusnak 23 dik napján.

„Néhai *F. XVII. Lajos* Frantzia Ország' jó szivü Királyának szörnyü halálára deák nyelven készített, 's így kezdődő Éneket (Ode): *Stupete gentes. Crimen ab impia etc* Magyar Nyelven kívántam én a' *Hírmondó* által kedves Hazámfiával olvastatni:

Bámúljatok, ti, Nemzetek! a' dühös Frantzok, Királyjoknak koronás Fejét

T Ó L D A L É K

A' Magyar Hirmondónak, Mártzius' 29-dik napján, 1793-ban költt árkusához.

T u d ó s í t á s

Azon Királyi Társaságról, melly egy hajókázható Tsatornát ísattat Magyar Országban.

Melly fok hasznot hajtson egy olyan Tsatorna, mellyen terhes hajókkal alá 's fel lehet járni, elegendő példa arra Anglia, Hollandia, 's más pénzes Országok, mellyekben az ollyas Tsatornák által nevedett mindenek felett a' kereskedés, és az Országnek virágzó állapotja. Édes Hazánkat az Isteni gondviseles bőven megáldotta a' természetnek majd minden adományaival, mellyekkel nagy haszonnal kereskedhetnének Hazánkfiái, mind az Országban magában, mind azon kívül-is, ha a' tsináltt utaknak szűk vólta, és a' hajókázható Tsatornáknak nem léte miatt, vagy éppen nem űzhetik azokkal a' kereskedést, vagy ha űzik-is, igen kevés haszonnal kelletik nékik még mostan meg elégedni, kiváltképpen azon költségekre nézve, mellyekbe kerül mostan a' jószágoknak egy helyről más helyre való szállittása. — Szívekre vévén ezen akadályait Hazánk virágzásának két Érdemes Hazánkfiái, Kis Jó'sef és Gábor Testvér Atyafiak, az öregebbik igazgató Kamarális Ingenieur, és Ns. Bács Vármegyének Törvényes Tábla Bírája, az iffiabbik pedig Kapitány a' Ts. és Kir. Ingenieur-Korpusnál; egy plánomot dolgoztak ki egynehány elztendőig tartott szíves fáradozásaik után, mellyben elő adják, mi módon lehessen Hazánkknak első nagyságu folyó vizeit, a' Dunát és a' Tifzát, egy hajókázható Tsatorna által össze-kapcsolni, melly ál-

tal véget vetnek egy igen költséges és veszedelmes kerülésnek, és leg alább is 20 napokkal meg kur-titják a' hajókázást.

Minekutánna ezen Pánum az arra ki-küldetett s' a' dologhoz jól értő Férfiak által ott helyben meg vis-gáltatott, és az Országra nézve nem csak nem károsnak, hanem magoktól az Országbeli és Udvari Kormány-székektől is igen hasznosnak találatott volna, nem csak azt méltóztatott kegyessen meg-engedni a' Ts. és Királyi Felség, hogy az Anglusok példájok után, kiknél több illyes tsatornák kiszültek már ezen mód szerént, egy különös Kompaniát fel állithatnak, Királyi Magyar Hajókázható Társaság név alatt; hanem a' Magyar Udvari Kamara által azokkal kötöttett kontraktussában, ezen Társaság-nak fenn tartására sok szabadságoknak, 's egyéb jóknak engedelmevel mutatta ahoz Királyi kegyel-mét; sőt ezen Hazánk jóvára intézett igyekezetnek fel segéllésére 200,000 forintokat rendelt a' Királyi Kintstárból, és maga kegyes indulatjából azt is meg-engedte, hogy ezen Tsatorna, minekutánna el-fog készülni, Felséges Nevét viselje.

Hogy ezen nagy mértékben mutatott Ő Felsége kegyelmének mennél hamarább meg felelhessenek a' két Érdemes Hazafiak, azon vannak tellyes erejek-ből, hogy mihelyest el jönnek a' jó idők, azonnal a' Tsatornának ásásához fogjanak, mellyről követ-kezendő Tudósítást kívántak általunk ez úttal közre botsítani:

„ Ezen hajókázható Tsatorna N. Bács Várme-gyében fog ásattatni. Kezdődik a' Duna partján fekvő Monostorfegh és Bezdán helységek kö-zött, 's Zombor Királyi Város, és más helysé-gek alatt el menvén, Földvárnál a' Tiszába szakad. Hossza 13 és fél Geometrika mértföld, szé-lésege pedig olyan, hogy két a' Dunán jární szo-kott akármelly nagy hajók-is egymásnak ki térhet-nek benne. A' belé eresztett viznek mélysége egy ölnyi fog lenni. Három Anglus módra készítendő erős viz-rekeszek (Kasten-Schleußen) lesznek a' két végén, és a' közepén, Verbász nevű helységnél,
mel-

mellyek arra valók, hogy ezen rekeszekbe a' vizet kedvek szerént erezhessék, a' hajókat fellyebb vagy alább szállithassák, és a' Duna, 's Tisza ár- vizeit meg-gátolhassák.

A' mint fel van vetve, ezen nagy munka belé kerül kilentz, leg-felyebb tíz száz ezer (egy mil- lió) forintba, és három esztendő alatt végre hajthatódik. A' hafzon, mellyet ezen Tsatorna haj- tani fog, ezekből áll: a' melly hajók által mennek rajta, a' Felség helybe hagyásából egy másától fél krajtzárt fizetnek minden mértföldre; azután a' Magyar Kamarával kötött Kontraktusnak ereje szerént, 25 esztendő alatt, ezen Tárfaság fogja a' Sót, Tobákot, Rezet 's egyebb értéket, életet, 's más Királyi Transzportot a' Tsatornán által vinni azon az árron, mellyen mostan vitettettek, melly lok ezerekre megy minden esztendőben; úgy hogy, öfzve vévén esztendei jövedelmét a' Tárfaság- nak, bé hoz az leg alább is 9, 's 10 forintokat min- den száz forintra interesül. Ebből ki tetfzik, hogy annak esztendei hafzna nem valamely bizontalan, 's veszedelmes spekulátzió, hanem mint Anglia Or- szágban, bizonyos transzportokon, fuvarokon, és hajóbérekön fundáltatik. Ide járúl az is, hogy ezen Tsatorna által felényére meg rövidítettik a' mostan mefze le kerülő és veszedelemmel tellyes hajókázás.

Illy szembe tűnő hafznoknak valóságokról meg- győzöttetvén lok Hertzegi, Grófi, 's más Familiák mind itten Bétsben, mind oda le Magyar Országon is, bé állottak ezen Tárfaságba 's annak előmozdí- tására nagy summa pénzeket rész szerént már lefizet- tek, rész szerént azoknak le-tételek eránt faját kezek írásait, 's petséiteit adták. Kik ezekről, és a' Tárfaság' plánumáról bővebb tudósítást kívánnak venni, ne terhelteffenek K i s s Testvérek szállásán, az úgy neve- zett S a i l e r f t a d t o n, 1372 szám alatt való házban, a' 3-dik Kontignátzió meg-jelenni, a' hol mindenek elő fognak mutattatni, 's szóval-is meg magyarázta- ni, — A' Plánumnak summája ezekből áll:

Ezen Társaságban az Aktziák *) három rendre osztattattnak. Az első rendű Aktziák 5000 forintból állanak, a' második rendűek 1000 for. a' harmadik pedig 500 for. A' ki első rendű Aktziát vesz, leteszi azon 5000 for. fél esztendőnként, az az le fizet elejét az Aktzia - Levélnek által vételekor 1000 for. és azután minden fél esztendőben 1000 for. A' második rendű Aktziánál le fizetik az Aktzia - Levélnek vételekor azon Aktziának felét, az az 500 for., a' másik felét le teszik egy esztendő múlva, számlálván az esztendőt azon naptól fogva, mellyen az első felét tették le. A' harmadik rendű Aktzia egyszerre fizetődik-le.

A' ki az első rendű 5000 forból álló Aktzián kívül, két második rendű, és hat harmadik rendű Aktziákra, mind öfzfe 10,000 forintra kötelezte magát, elejét ezen summának ötöd részét, az az: 2000 for. fizeti le, a' többit pedig fél esztendőnként.

Azon summa pénzekért, mellyek Aktziákért fizetettek, 5 forból álló Interest fognak kapni minden száz forinttól az Aktziákkal-bírók három esztendőnek le folyások alatt, a' meddig t. i. fog a' Tsatornának ásása tartani. Ezen munkának végte hajtása után a' Tsatornából bé-jövő haszon minden esztendőben híven számba vétetik's fel osztatik a' Társaság közönséges Gyűlésétől, 's az Aktziákkal-bíróknak minden leg-kissebb pénz ki-fogás nélkül kezekhez szolgáltatik.

Minden esztendőben egy közönséges Gyűlést fog itt Bétsben tartani a' Társaság, mellyben az első rendű Aktziákkal-bírók, vagy azoknak képviselőik, v o t u m d e l i b e r a t i v u m m a l fognak bézni, és a' fenn nevezett 9 's 10 forintból álló interesteken kívül, arra is szabadságok lészzen, hogy minden esztendőben egy akármelly nagyságú terhes hajót, minden leg kissebb fizetés nélkül által vihetnek

*) Aktziának (Action, Azione, Actien) ollyas summa pénzeket szoktak nevezni a' kereskedésben, mellyeket valamelly hasznos Társaságba adnak öfzfe annak Tagjai, 's just vesznek az által a' Társaság nyereségeiben való osztásban.

nek a' Tsatornán, vagy ha ezen szabadsággal magok élni nem kívánnának, azt akárkinek is el adhatják, vagy ajándékozhatják.

Az Aktzia-pénzt le lehetett Bétsben tenni a' magát Baldauff és Kompánia név alatt írni szokott Pénzváltónál (Wechsler). Annál adódnak ki az Aktzialevelek is, és a' le tett summákról szóló Kviétáncziák; nem különben az esztendei Interes és annak idejében a' fel oltott nyereség is. Azon pénzeknek nagyobb bátorságokra nézve, mellyek a' fenn nevezett Pénzváltónál fizetődtek le, vagy ezután fizetődnek, és az azokért esendő interesteknek rendes ki szolgáltatásokra nézve, *három száz ezer forintokig kezességet vállolt magára a' Hertzog Dietrich fei ni Ház, ezen köz hasznú munkának első Előmozdítója, 's Aláírója, 's kezességnek meg erősítésére korámizált, és petsétes levelet adott Kiss Testvér Atyafiaknak.*

Az Aktzia-pénz első részének letételére következő idők határoztattak meg: az itten jelen lévő Aktziakkal-bírók, kik neveiket alá írták, le fogják Aktziájoknak első részét fizetni most folyó Mártzius hónapnak utolsó napjáig; a' nem ide valók pedig ugyan ezen esztendőben esendő Április hónapjának 12-dik napjáig. Már sok Aktziák el vannak foglalva, a' magokat valóban nagy számmal jelentett 's alá írt Méltóságok által; kik a' még meg maradtakat meg akarják magoknak szerezni, ne sajnálják magokat jó eleve jelenteni Baldauff Pénzváltónál (bey dem Großhandlungshause Baldauff und Comp.) az úgy nevezett Stock am Eisenplatz-on, 861-dik szám alatt, az első Kontignátzion, a' hol kész pénz helyet, el-vezik a' Bankók a-t is, és egyéb a' közönséges Fundusokhoz 3 és fél, vagy 4 forint interesre adott pénzekről szóló Obligátziókat is, azoknak a' Bétsi Kereskedők házánál *) folyó árrok szerént. “

Tu-

*) Kereskedők-háza (Bourse, Borsa, Börse) olly hely, mellybe öfize gyülekeznek a' Kereskedők és a' Pénzváltók, 's tanácsot tartanak a' Kereskedés folyamottjáról.

T u d ó s í t á s

A' leg első és leg régibb Magyar Grammatikáról.

*Grammatica Hungarico-Latina in
usum puerorum recens scripta Ioanne Sylvestro
Pannonio autore.*

De noua apud nostros, beneficio Principis nostri, imprimendi arte ad Iuuenes Hexasticon.
Quisquis in hoc ludo studiis incumbis honestis,
Hæc noua quæ cernis jam cape dona libens,
Progressum spondent studiorum namque
tuorum,

Diues quæ numquam Pannonis ora tulit,
Atque tuo meritas noctesque diesque referre
Né cesses grates, qui exhibet ista, Duci.
*Neanesi *) Anno 1539. Die 14. Iunii.*

Ez ennek a' nagy ritkaságú könyvetskének az egész titulussa; 8 ad rétben, hat árkufokból áll, igen jó, tiszta, erős papirosra
va-

*) Ez a' Neanesis, Magyarúl Új-Szigeth nevű Város, a' mint Silvester ebben a' Grammatikájában beszéli, Vass-Vármegyében Sárvár mellett volt, mellynek egyik oldalát a' Rába, másikat a' Geme folyóvíze mosta. Nádasdi Tamásnak kedves múltató helye lévén, ő azt sűrű plántált erdővel, gyümölcsös és virágos kertekkel, kis sétáló helyekkel, és egyéb gyönyörűségekkel gazdagon fel-ékesítette; eggyzer'smind a' Várat is régi romladozásából ki vette, erős sántzokkal, kő falakkal és bástyákkal meg erősítette el annyira, hogy 1532-dik esztendőben a' Törökök meg nem vehették, kényszerítettek szégyennel alóla el menni.

vagyon nyomtatva, úgy hogy szintén a' Hollandiaival vetekedik; sem a' levelek, sem azoknak lapjai számokkal nintsenek megjegeztetve; sem az árkusoknak számai a' könyvkötőknek kedvéért betűkkel nintsenek meg-béllyegeztetve. Ez a' könyvetske úgy elenyészett a' Hazában, hogy senki-is tudtomra arról e' mai napiglan sohol még tsak nem is emlékeznek. Láthattjuk annak-okáért avagy tsak e' példából, hogy a' pogány Nemzeteknek gyakori iszonyú pusztítások, rablások, és magunk között esett viszálykodásaink, egymás ellen való kárhuzatos sok rendbéli törekedéseink miatt számtalan jó könyveink úgy el-ritkultanak, hogy akarmely drága árron sem szerezhettyük-meg, sőt azok közül némellyeknek még tsak emlékezetek sem maradtak fen közöttünk.

Silvester János volt e' Magyar Grammatikának a' szerzője, a' ki *Szinivárallyán* ízületett Szathmár Vármegyének Nagy-Bányához három mértföldnyire fekvő akkori kis Mező-városában, melly azon időben a' Nagyságos *Perini Jánosnak* birtokában volt. *Hallván Luthernek* és *Melanohtonak* jó híreket, meg házasúlt ember korában azoknak halgatására tanulás kedvéért 1534 - dik esztendőben *Vittebergába* ment, és az oda való fő oskolának Jegyző-könyvébe a' maga nevét ekképpen írta be: *Ego Ioannes Sylvester, aliter Erdőssi, subscribo legibus Studio-serum Nationis Hungaricae Vittebergae com-morantium.* Onnét idő múlva a' szép tudományokkal, a' 'Sidó és Görög nyelveknek tudásával meg rakodva a' Hazába vissza tért,

De

De egy bizonyos helyben maradása nem lehetett az irigyek miatt, míg nem osztán utólyára *Gróf Nádasdi Tamásnak*, az Ország' Palatinusának, *Új-Szigeth* nevű Várossában, a' mellyet ő Görögül *Neanesis-mek* nevezett, bátorságos menedék helyet talált volna. Itt először a' *Bán'* engedelméből az alacsonyabb gyermeki tudományokat taníttatta, fáradhatatlan szorgalmatossága által lassanként jó iskolát állítván-fel, nem sokára nagyobb készületű iskola-házat építtetett köből a' Méltóságos Úrnak parancsolattyaából a' maga költségén. Ekkor itt írta *Silvester János* a' tanuló Ifjúságnak számára a' fellyebb meg írt *Magyar Grammatikát* 1536-dik esztendőben, a' mint könyvének eleibe függesztett, és iskolába járó *Theodorus* nevű szülött édes Fijának ajánlott levele bizonyítja. Azonban ez a' Professori ember az új Testamentomot is születtett Magyar nyelvünkre által fordítván, minthogy edgyzer'smind udvari Papságnak viselésére is méltóztatott volt, könnyen meg nyerhette, hogy Új-Szigethen Könyvnyomtató műhely, *Typographia*, állítatnék-fel. Ebben a' új Typographiában jött ki leg először az a' mi Magyar leg első Grammatikánk 1539-dik esztendőben, és az azután következett 1541-dikben pedig az új Testamentomnak ugyan *Silvester János* által Magyar nyelvre lett fordítása *Abády Benedek*, tudós Pappnak és Könyvnyomtatónak vigyázása alatt nyomtatott ki azon Új-Szigethi Typographiában, a' mellyről más helye.

Iyeken Deák Irásimban ez előtt már bőven értekezödtem vólt.

Midön *Silvester János* ez könyvében a' Grammatikának minden természetü tulajdonosságait elő beszéllette vólna, Deákúl azt *Litteraturának*, Magyarúl pedig *Betűkrül való Tudománynak* nevezi. Nem erezkedem én olly mélyen belé, hogy *Silvester* ez Grammatikájában a' Magyar nyelvet rendel mi-némü régulákba szedte és foglalta légyen öszve; mert az az én tzélonon kívül igen sokra terjedne ki. Méltó vólna ezt a' drága ritkaságú könyvet újra ki nyomtatni: nyelvünkre, sőt egyéb okokra nézvé is különös szép dolgokat lehetne belöle tanulni, annyi-val is inkább, hogy széllyel ez írásában nyilván valóvá tette, hogy a' Magyar nyelvnek, melly nagy szoros meg eggyezése légyen a' 'Sidó nyelvvel, és azt eggyzersmind példákkal is meg-mutogattya, azonban e' tekintetben még a' Görög nyelvből is sok dolgokat világosit meg: egész gyönyörűség, nyelvünkre tartozó e' régi írást meg olvasni, mellyből világoson ki lehet még azt is hozni, hogy senki eggy igaz és valóságos, Grammatikát nem írhat, hanem ha a' 'Sidó és Görög nyelvet jól érti, sőt ebből lehetne a' mi időnkhez képest kevés munkával alkalmaztatva, egy tökéletes Grammatikát a' Magyar Haza' számára készíteni.

Azonban úgy láttzik, hogy *Silvester János* még talán az O Testamentomot is fordította légyen Magyar nyelvünkre, a' melly
ugyan

ugyan világosságra nem jött; mert a' Móyses könyveiből és a' több Próféták' Írásiból számos Szentírásbeli helyeket hord elő ebben a' Magyar Grammatikájában, azok közzül tsak egyet írok ide le, a' mellyből tessék ki mind fordításának illendősége, mind pedig az akkori Magyar Szóllásnak, és írásnak formája: *Joel Prófétának* II. 28. 29. v, így vagyon a' Sidóból fordítva: Es liszen az utolso napokban, az Isten monga, ki fogok ötteni az én lelkemből minden testre, es profetalni fognak az tü fjaitok, es a tü lea nitok. Az tü ifjaitok latast fognak latni, es a' tü uineitek almat fognak latni, es bizonauak a napokban ki fogok ötteni az en lelkemből az en szolgaimra, es az en szolgáló leanimra es profetalni fognak. Az efféle ritkaságu tsemegékben magokat gyönyöködtetőknek kedvéért. El nem mulathatom, hogy *Silvester'* Deák Verseit is ide le ne írjam, mellyeket *Theodorus* nevű Fijának ajánlott vólt:

Sub lunâ genito noua, nouum nunc
 Nato, prodit opus nouo, nouum sit
 Vt munus pueris, nouo sub anno
 Qui formam Studii nouam sequuntur.
 Vt dictat schola quam nouam, nouellis
 Erexit pueris, in urbe noster
 Princeps, quae noua dicta, quod sit inter
 Curuos, Insula fluminum recessus.
 Quin tu nate, novum, precamur, ut sis
 In Christi populo nouo, per orbem,
 Caecas pellere quod queat; tenebras

Astrorum

Astorumque ducem pijs , oriri
Curet pectoribus, tenelle, sydus.

Debreczenben, Böjt elö Havának 2-dik napján
1793-dikban.

D. W. I.

Conspectus novi Operis.

Argumentum suscepti instituti hoc titulo declaratur: Rerum Austriacarum Scriptores, qui lucem publicam adhuc non viderunt, et alia monumenta diplomatica non dum edita, quibus huius gentis et complurium vicinarum medii aevi historia, ac iura eius temporis publica, provincialia, municipalia, feudalia et civilia illustrantur etc. Eruit ac edidit Adrianus Rauch, Cler. Regul. Scholarum Piarum. Qua contentione, quo applausu Pithaei, Quercetani, Urffisii, Freheri, Struvii, et tot aliorum, qui perveffitos Germaniae, Galliae, Angliae etc. Scriptores, indefesso labore perveffigatos, in publicam lucem eduxerunt, collectiones exceptae sint: quae merita nostra quoque aetate Muratorius, Ludewigius, ambo Pezii, Schwandtnerus, Oefelius, Dobner, etc. simili industria apud litteratum orbem compararint, ac quantum splendoris illustriores etiam bibliothecae ex huius generis voluminibus nanciscantur, ignorare nemo potest, qui umquam historiae litterariae operam dedit. Quibus si caremus, pene omnis, medii certe aevi, historia densissimis tenebris obvoluta iaceret. Itaque eruditorum virorum otio abuterer, si in hoc opere commendando, quo post laudatissimos Peziorum et Duellii conatus rerum Austriacarum Scriptores nondum vulgatos, aliaque diplomatica cimelia, huc usque incognita, historiarum studiosis offero, longior sim.

Ac profiteor, me omnem prope aetatem meam colendae patriae historiae impendisse, summaque felicitate id consequutum esse, ut tam ad Caesareae bibliothecae, quam ad sanctioris tabularii Austriaci thesauros iam a pluribus annis aditus mihi pateret.

Inde

Inde factum est, ut singulari indulgentia Excellentissimi L. B. A. SWIETEN ab Intimis S. C. et R. A. M. Consiliis, et Augustae Bibliothecae Praefecti, favente autem in primis, et suppeditante eruditissimo Michaelae Denis, ab aulicis Augusti Consiliis, eisdemque Bibliothecae primo Custode; nec minus clarissimo Michaelae Schmidt Consiliario itidem aulico, et sanctioris tabularii Directore, praestantissimi et quantovis pretio aestimandi codices, quibus hae gazae abundant, non modo describendi, sed etiam typis in publicum proferendi copia mihi concederetur. Pari benevolentia illustrissimus Baro Franciscus de Prandau, de Superiore Statuum Austriacorum Consilio, a multiplici eruditione et editis lucubrationibus in republica literaria notissimus ex insigni bibliotheca sua, quae praeter copiosam eamque lectissimam librorum impressorum suppellectilem Codicum manu scriptorum, ac speciatim ad historiam et iura Austriae pertinentium magno numero splendet, delectos quosdam cum litterato orbe communicandos permisit. Nec pauci alii codices aliorum patronorum liberalitate ad manus meas pervenerunt, quos suis locis laudare non praetermittam: Quod vero praecipuum est, omnes hi codices eius sunt momenti, ut Pezianis, Ludewigianis, Senkenbergianis etc. nullo titulo postponendi sint. Quod, cum e praelo prodierint, omnibus, qui ea de re judicare poterunt, probatum iri confido.

Nunc, quid in hoc opere adornando a me praestitum sit, exponendam est. Primo maximam diligentiam adhibui, nunquam aliena, sed solum manu mea usus, ut apographum, ad summam authentici fidem descriptum, exemplo suo accuratissime responderet. Unde litterarum forma, interpunctionum, et propria singulis aetatibus scribendi ratio religiose a me observata et retenta est, abbreviationibus solum exceptis, quas legentium commodo congruis litteris expressi, ea prorsus ratione, qua diplomata, tomo III. historiae meae Austriacae in appendice subiecta typis edenda curavi: quo studio me non modicam gratiam a doctis viris inivisse, testimonia habeo. Id enim

enim, si quid recte iudico, hac methodo obtinetur, ut major fides, tamquam appposito sigillo, impressis exemplaribus concilietur, et venerandum vetusti codicis prototypum veluti oculis legentium oblatum esse videatur. Tum apographum plus simplici vice cum authentico pene anxie contuli.

Singulis codicibus, Peziorum, Dobneri, aliorumque exemplum sequutus, monita seu observationes praemitto, quae subiunctorum Scriptorum aut historiam, aut facta ab eis proposita illustrant, aut iis immoror, quae critica investigatione expendenda videbantur. Notulas paucissimas, et ejus solum generis adiicio, quibus in re dubia significetur, codicem autographum eiusmodi voces ita scriptas reliquisse: non nunquam, ad obscuriorem textum facilius intelligendum, verba nobis usitatiora in iisdem notulis substituo. In id denique praecipue curam me impensurum spondeo, ut typi sint emendatissimi, et authenticis codicibus, quantum obtineri poterit, maxime conformes.

In primo volumine Chronica Garfense et Florianense, e Bibliotheca Palatina depraemissa, clarissimo Rosenthalio olim visa, tomo III. historiae meae Austriae iam citata et a multis avidissime exspectata, locum habebunt: his accedet eximium Ioannis Enninchelii germanicum opusculum de finibus Austriae et Stiriae, cui eiusdem Auctoris rythmica Austriae historia, patrio sermone scripta, subiungetur, quae iam anno 1618 a Megifero, deinde rursus anno 1740 in forma 16a Lincii edita est. Nunc, si quis miretur, aut omnino inique ferat, me adversus factam fidem iam impressos libros obtrudere, is noverit, posteriorem editionem adeo neglectam esse, ut pro proiecta habenda sit; Megiferianam vero, praeterquam quod perrara sit, notis illis omnibus, qui clari cuiusdam et veteris scriptoris editionem commendant, destitutam esse, quod viro, cetero quin multiplici scientiarum cognitione ornato, sua tamen aetate in diplomaticae et criticae regulis parum versato, ignoscendum est. Itaque doctorum virorum iudicio haec nova Enninchelii ex praestantissimo Augustae bibliothecae membranaceo codice editio

tio pro prima, nee corrupta, mutila, quales anteriores sunt, atque adeo pro nondum edita censerit potest, ita, ut hoc munus, veluti novum, litterato orbi non ingratum fore confidam. In hanc rem eruditissimi Khautzii Specimen de litteratis Auftriacis, articulo Ioannes Ennenkel, legendum est. Ceterorum Scriptorum, qui eodem primo volumine comprehendentur, seu nomina, seu themata frustra attexerem, cum nemini adhuc cognita sint.

Numerus voluminum, quae in lucem proditura sunt, ab emtorum numero pendeat, ex quo intelligam, quam litterarum cultores huius mercis sint appetentes. Penus permagna praelo dignissimorum codicum ad manus est, quibus fitis eorum, qui his studiis delectantur, uberrime possit expleri. Diplomatum quoque Auftriacorum, ad eandem mediam aetatem spectantium, ex illibatis fontibus, et authenticis instrumentis, a me indicandis, eruditorum ingentem thesaurum collegi, quibus omni mediae aetatis historiae, et iuribus in nostris provinciis tum usitatis clarissima lux affunditur. Haec, si a litterato orbe desiderari perspexero, liberali manu suppeditabo.

Cum legentium commoda sollicite confecter, ad hoc opus typis edendum formam chartae, quam Median quart vocant, delegi, quod eam alteri, quae in folio appellatur, multis causis praefendam esse existimarem. Tomi singuli ad tria fere alphabeta exerescent, id quod ob majorem minoremve codicum amplitudinem exacte definiti non potest; at dabitur tamen opera, ne mole admodum sint dissimiles. Pretium omnino aequissimum constituetur.

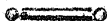
Operis huius volumen primum proximis Calendis Aprilis Vienna apud Iosephum Stahel, et Pessini apud Ios. Stahel et Kilian, pretio 4 fl. 30 xr. venale erit.

Egy

*Egy el hagyatott Szívnek képe Dávidnak
ama' Verse után le rajzolva: Idegenné
lettem az Atyámfiainál, és jövevényé
az Anyámfiainál. Ps. 68. v. 9.*

Láttam személyében egy éltes jámbornak,
Mint szívében a' bús indulatok fornak:
Lassan mozgó szeme' bádgyatt pillantása,
Fohászadásokkal szagगतott szóllása,
Ide, 's tova lóggó feje' szédelgése,
Reszkető lábának tántorgó lépése
Vala kúltsa szive' belső rejtekének,
Értelmes tolmátsa titkos érzésének.
Mint téli sanyarú fergeteg' idején
Az ősz Havasoknak tsikorgó tetején,
Midőn a' kegyetlen szél minden szegletet
Ormos fuátagok alája temetett,
A' nyögő gerlitze repdes minden-felé,
Bujna, ha lehetne, az odúba belé;
De sohol sem akad a' régi szállásra,
Mellyen le tehetné fejét nyugovásra:
Úgy lézzeg magával, hordván sátorfáját,
Hasztalan keresi elvesztett Hazáját.
Előbbi helyének nintsen semmi nyoma,
Hál' adásnak le dült benne a' temploma.
Kik magokat tegnap mélyen meg hajtották,
Ma büszkén hátokat néki fordították.
Kik a' jó kenyeret tegnap vele ették,
Ma házok' ajtaját előtte bé tették.
Ha, hogy régi hitre tekintsenek, kéri,
Minden esküszik, hogy őtet nem isméri.
És így akármerre bús szeme forduljon,
Nem tartóztathatja, vérbe ne borúljon.
Te szánakozásra méltó jámbor! téged'
Mint vezetett jégre tsalfa reménységed?
Az el pártult szívek, mint egy erős várnak
Bástyái, magokból mindenütt ki zárnak.
Nints, ki múlt napjaid' néked vissza szülje,
Bánatos ortzádról könyved' le törülje;
Nints, ki meg osztozzon veled a' siráson,
Sérelmes ügyedhez orvos kézzel lásson;

Nints

Nints, ki figyelmezzon panaszod' szavára,
 'S a' vigasztalásnak vigyen tavaszára.
 Annyi száma nintsen tengeri fővénynek,
 Mennyit néked tűrni kell mint jövevénynek!
 Kérded: ki légyen ez gyámaltalan személy?
 Ha kívánod tudni, az, ki véled beszél.
 Mi dolog az? Tehát már te sem ismérd
 Véled egy anyának tején nevelt véred?
 De hadján, hogy engem nem ismérsz inséget,
 Találok számodra egy hímes mentséget:
 A' nyájos szerentse míg reám mosolgott,
 Sok jó ismerősöm mint a' hangya bolgott,
 'S míg ő fenhéjázó szárnyain hordozott,
 Hizeikedés' temjén füstével áldozott,
 Feleim' szíveket nékem hódoltatta,
 Személyemben vélek magát imádtatta.
 De lábai alá a' miolta gázolt,
 Halavány bánatot az ortzámra mázolt,
 Ő beléjek pedig öntött indulatot,
 Melly szerentsétlenhez visel útálatot.
 Nem tsuda tehát, hogy most az emberségnek,
 Vége vagyon a' szép ismeretességnek.
 Mert miként én színben, úgy ők el változtak
 Szívben, és színemtől szívekkel távoztak.
 Mert szívesség épül ma olly eb szokáson,
 Hogy a' szerentsével járjon egy tsapáson.
 Nem hiszem, hogy öszve nem szürte a' levet
 Mind kettő, 's egy tálból maszlagot nem evett.
 Mibent kezd a' tzinkos szerentse változni,
 Kezd a' szívesség is hitében habozni,
 'S melly óra szerentse kerekét akasztja,
 A' szívességnek is az végét szakasztja.
 Szent Isten! ki hitte volna azt előre,
 Hogy jussak én még olly mostoha időre:
 Hogy a' vér a' vérhez verjen olly hidegen,
 Hogy bátyáim között legyenek mint idegen,
 Hogy anyámiai nézzenek szegényre
 Mintegy sohonnai gyűttment jövevényre?

Bertits Ferentz.